

Šikana jako negativní sociální prvek výchovy

Milan Zelený

Bakalářská práce
2006

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Univerzitní institut

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Univerzitní institut
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2005/2006

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Milan ZELENÝ**
Studijní program: **B 7501 Pedagogika**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Šikana jako negativní sociální prvek výchovy**

Zásady pro vypracování:

Zpracování teoretické části:

- základné pojmoslovi: šikana, aspekty výchovy, socializace
- negativismus jako aspekt výchovy

Zpracování praktické části:

- aplikace výzkumných metod – metoda nedokončených vět
- zpracování výsledků výzkumu

Zpracování doporučení pro praxi

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

KOLÁŘ, M. Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-409-5.

ŘÍČAN, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.

GALLA, K. Úvod do sociologie výchovy. Praha: SPN, 1967.

GEIST, B. Sociologický slovník. Praha: Victoria Publishing, 1992.

GILLERNOVÁ, I. in VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. (eds.). Aplikovaná sociální psychologie. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998.

GOGOVÁ, A., KROČKOVÁ, Š., KURINCOVÁ, V. Sociológia výchovy. Nitra: GARMOND, 1995.

HRADEČNÁ, Vybrané problémy sociální pedagogiky. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1998.

HRONCOVÁ, J., HUDECOVÁ, A., MATULAYOVÁ, T. Sociálna pedagogika a sociálna práca. B. Bystrica: PF UMB, 2002.

KLÍMA, P. K episomologickým a metodologickým zdrojům sociální pedagogiky. Ethum, 1994, č.5, s. 3-11.

KRAUS, B. a kol. ČLOVĚK –PROSTŘEDÍ –VŮCHOVA, k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

6. března 2006

Termín odevzdání bakalářské práce:

13. června 2006

Ve Zlíně dne 6. března 2006

prof. Ing. Roman Prokop, CSc.
prorektor

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Bakalářská práce pojednává o jevu šikanování coby negativním prvku sociální výchovy, který je podložen výzkumem na dvou základních školách na okr. Kutná Hora.

Klíčová slova: šikana, delikvence, kriminalita, mravní narušenost, reedukace, resocializace.

ABSTRACT

Bachelory's works dealt with phenomenon chicane in forma negative element of social education, which is verify research on two primary schools on district Kutná Hora.

Keywords: chicane, delinquency, criminality, moral interefernce, reeducation, resocialization

MOTTO:

„Když už jednou člověk je , tak má koukat aby byl a když kouká aby byl a je, tak má být to co je a ne to co není, jak tomu v mnoha případech je.“ Werich Jan

PROHLÁŠENÍ :

Prohlašuji , že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury.

OBSAH

ÚVOD	7
1. TEORETICKÁ ČÁST	8-9
1.1 Základní terminologie etopedie	8-9
1.2 Exkurz do historie a nejvýznamější osobnosti v historii etopedie	9
1.3 Klasifikace a typologie poruch chování	10-11
1.4 Konkrétní projevy problémového chování	11-16
2. ŠIKANA NA 2. STUPÍCH ZÁKLADNÍCH ŠKOL	17
2.1 Předmluva	17
2.2 Šikana na školách	17
2.3 Základní terminologie	18-21
2.4 Signály šikany	21-22
2.5 Řešení šikany	22
2.6 Postup pedagoga (třídního učitele), má-li podezření na šikanu	23-25
2.7 Kompetence při řešení šikany	25
2.8 Šikana z hlediska legislativy	25-27
3. PRAKTICKÁ ČÁST	28
3.1 Cíl sledovaného problému	28
3.2 Popis zkoumaného vzorku	28
3.3 Metoda šetření	28
3.4 Technické podmínky	28-29
3.5 Dotazník předložený žákům při praktické části	30
3.6 Přehled odpovědí, které žáci uvedli v dotazníku	31-32
3.7 Závěr praktické části s grafem	33
3.8 Ukázka výzvy, která byla zveřejněná na ZŠ Seifertova v Jihlavě	34
4. ZÁVĚR	35
5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	36

ÚVOD

Náš stát vynakládá značné prostředky na to, aby vytvořil co nejpříznivější podmínky pro zdravý vývoj naší společnosti, proces však neprobíhá přímočaře, bez konfliktů a potíží. K těmto překážkám patří také negativní jevy objevující se u dětí a mladistvých, jako je šikana, kriminalita, alkoholismus, agresivita, a jiné.

Napsal jsem bakalářskou práci právě o šikaně a agresivitě mezi žáky 2.stupně základních škol, protože jsem chtěl zjistit, zda šikana na našich školách opravdu existuje. Práci jsem rozčlenil do tří kapitol. V první vysvětluji pojem etopedie, popisuji její historii a vyjmenovávám poruchy chování. V druhé kapitole se blíže věnuji samotnému problému šikanování. Na konec práce jsem zařadil jednoduchý průzkum, který jsem provedl na dvou základních školách v okrese Kutná Hora.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1.Základní terminologie etopedie

Obor etopedie jako samostatný obor speciální pedagogiky je nejmladším v souboru této disciplíny. Původně byla etopedická problematika zahrnuta v oboru psychopedie. K vyčlenění etopedie z oboru psychopedie došlo v roce 1969 pro značnou rozdílnost osob mentálně retardovaných a osob mravně narušených.

Tato problematika má svou dávnou tradici zahrnující péči o děti opuštěné, osiřené. Vývoj má své zdroje již v dílech významných pedagogů jako byl například J.A.Komenský, J.J.Pestalozzi, A.S.Makarenko a další.

V našich zemích je tato problematika rozvíjena v obdobích mezi dvěma světovými válkami a to zprvu v rámci věd lékařských, později psychologických a posléze se prosazuje v disciplíně kam patří nejvíce a to v pedagogice.

Etopedie řeší poruchy chování z pohledu pedagogického. Zabývá se prevencí, výchovou, převýchovou, vzděláním a pracovní přípravou morálně narušených jedinců. Etopedie vyhledává a aplikuje optimální normy působení na narušenou mládež s cílem její plnohodnotné socializace. Etopedická péče je zajišťována především speciálními pedagogy. Etopedi jako učitelé, vychovatelé, diagnostici, kteří se ve spolupráci s lékaři, psychology, sociálními pracovníky, pracovníky soudu, státními zástupci i s policií podílejí vedle převýchovy též na omezení delikvence a kriminality.

Osvětleme si nyní v etopedii nejčastěji používané pojmy :

Delikvence – obecné označení pro činnost porušující zákonné nebo jiné formy chování. Obvykle se pod tímto pojmem rozumí protispolečenské chování v širším slova smyslu než kriminalita.

Etopedie – zabývá se výchovou, převýchovou, vzděláváním a pracovní přípravou sociálně narušené mládeže.

Kriminalita – též někdy nazývaná zločinnost – výskyt trestního chování nebo-li chování kriminálního, vyjádřený souhrnem trestných činů spáchaných ve společnosti.

Mravní narušenost – znaky jedinců s poruchami chování, které charakterizuje narušený vztah k hodnotovému systému společnosti.

Obtížná vychovatelnost – termín , kterým byla v roce 1960 nahrazena narušenost mravní.

Reedukace - převýchova osob s poruchami chování, ve které se usiluje o takové změny chování jedince, které mu umožní návrat do běžného života společnosti.

Sociální narušenost – termín používaný ve stejném slova smyslu jako obtížná vychovatelnost nebo mravní narušenost.

1.2.Exkurz do historie a nejvýznamnější osobnosti v historii etopedie.

Výchovné problémy doprovázejí lidstvo od nepaměti. Hodnocení těchto protispolečenských jevů se měnilo s rozvojem společnosti . V souvislosti se společností se měnily také názory na mravnost a výchovu vůbec.

Vyberme tedy osobnosti, které se zabývaly problematikou výchovy a převýchovy.

Anglický filozof John Locke (1632-1704) se ve své knize Úvahy o výchově (1693) obšírně věnoval „léčení asociálních a deprimovaných jedinců“. Zdůrazňoval potřebu pěstovat ovládnání a sebekázeň od nejútlejšího věku.

Jean Jackques Rousseau (1712-1778) vystupoval proti tělesným trestům . Ve svém spisu Společenské smlouvy vycházel z předpokladu, že člověk je od přírody dobrý, ale společnost jej zkazila. Proto považoval za důležité vychovávat dítě mimo lidskou společnost, neboť jen v přírodě se může rozvíjet příznivě.

Italský katolický kněz Jan Bosko (1815-1888) se věnoval systematicky výchově mládeže. V roce 1845 zřizuje své první oratorium v němž se věnoval výchově opuštěné a sociálně zpustlé mládeže.

Sovětský pedagog Anton Semjonovič Makarenko (1888-1939) se zabýval otázkami kolektivní výchovy, kdy kolektiv pokládal za jeden ze základních výchovných prostředků. Organizoval pracovní kolonie pro opuštěné, osiřelé a mladistvé , z nichž mnozí žebrali a dopouštěli se krádeží.

Miroslav Čech (1922-2003) byl jedním ze zakládajících členů katedry speciální pedagogiky pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Zpracovával problematiku týkající se obtížné vychovatelnosti a delikvence mládeže. Věnoval se dětem rómského původu se specializací na jejich pracovní a sociální integraci.

1.3.Klasifikace a typologie poruch chování.

V praxi lze provádět různé klasifikace poruch chování s pohledu speciálního pedagoga. Nejčastější je členění poruch podle stupně společenské závažnosti.

Disociální chování – je nespolečenské , nepřiměřené chování , které se však dá zvládnout vhodnými pedagogickými postupy. Nejčastěji se objevuje v rodinné či školní výchově. Jde o kázeňské přestupky proti školnímu řádu, neposlušnost, vzdorovitost, lži apod.

Asociální chování – je chování jehož nositel porušuje společenské normy, normy morálky dané společnosti , ale jejich intenzitou ještě nepřekračuje právní předpisy. Svým jednáním v důsledcích škodí většinou sám sobě. Mezi základní formy asociálního chování patří především útěky, toulání, záškoláctví, alkoholismus, tabakismus a jiné druhy závislostí.

Antisociální chování – zahrnuje veškeré protispolečenské jednání. Svými důsledky poškozují zákony v dané společnosti a jeho náprava je možná pouze prostřednictvím ústavní péče. Mezi formy antisociálního jednání se řadí veškerá trestná činnost jako jsou krádeže, loupeže, sexuální delikty, ublížení na zdraví, vraždy, vystupňované násilí a agresivita, terorismus, organizovaný zločin a trestná činnost související s toxikománií.

Poruchy chování lze také dělit v souvislosti s věkem na poruchy pro určitý věk typické , které se vyskytují ve všech nebo jen některých věkových kategoriích. Takové poruchy mají u různých věkových obdobích svá specifika.

Dětská delikvence – je typická pro nejmladší věkovou skupinu, která je z hlediska kriminality sledována a jde o kategorii ve věku od 6-15 let. Zavadová činnost této věkové skupiny bývá označována jako dětská delikvence , dětská kriminalita. Typickým znakem dětské delikvence je skupinovitost, malá připravenost a promyšlenost.

Juvenilní delikvence – poruchy chování u mladistvých bývají označovány jako juvenilní delikvence, nebo-li kriminalita mladistvých . Týká se věkové kategorie 15-18 letých .V tomto období dospívání se formují hlavně rysy osobnosti. U těchto jedinců se objevuje celá řada trestných činů, které se svou povahou blíží kriminalitě dospělých a často se objevuje také recidiva. Mezi nejčastější patří činy jako násilí proti skupině obyvatel a jednotlivci,

výtržnictví, opilství, krádeže a další trestná činnost související často s toxikománií, patologickým hráčstvím a prostitucí.

Kriminalita dospělých – jedná se o skupinu jedinců nad 18 let, vyznačující se rozsáhlou činností a časovou recidivou.

1.4.Konkrétní projevy problémového chování.

Dětská neposlušnost a nekázeň

Jde o neplnění pokynů vychovávajících (rodičů, pedagogů), nerespektování i opakovaných výzev nebo norem, prosazování vlastních záměrů, výchovně nežádoucích (Vágnerová, 1997). Neposlušnost se může vyvinout v negativismus nebo ve vzdorovitost. Mnohé kázeňské problémy ve škole byly zaviněny školním režimem, buď příliš volným nebo příliš tvrdým. Nedostatky v kázni bývají také důsledkem nedostatečné motivace žáka a jeho nedostatečné zaměstnanosti.

Vzdorovitost

Reakce vzdoru se projeví v životě každého dítěte. Mezi třetím až pátým rokem života se objevuje tzv. období prvního vzdoru, kdy si dítě uvědomuje vlastní já. Podobné období se objevuje v pubertě, kdy se jedinec snaží vědomě uplatnit své já vůči druhým lidem. Podstatou vzdorovitosti je reakce jedince na náročné situace. Vzdorovitost je forma chování, která by se dala charakterizovat jako odpor k výchovnému snažení a k autoritě vůbec. Jedinec svým zaujatým postojem protestuje proti povinnostem a dostává se tím do konfliktu, který řeší buď pasivní formou – únik do izolace, negativismem, nebo formou aktivní – agresivitou od verbálního až k fyzickému napadání.

Negativismus

Negativismus můžeme chápat jako experimentování s vůlí. Dítě často potřebuje prosadit vlastní variantu a je mu lhostejné jaká je. Situační negativismus můžeme pozorovat u dětí ve vývojových krizích, kde se projevuje jako tvrdohlavost.

Lež

Lhaní je vědomé a záměrné zkreslování skutečností za účelem ochránit se, vyhnout se povinností. Lže pokud je často používaná, může nabýt až antisociálního stupně poruchy chování a jako taková může být trestně stíhatelná – například podvod, pomluva. Je důležité rozlišit různé varianty lhaní :

- lež bájevá – projevuje se vymyšlením nepravdivých příběhů, ve kterých dítě zpravidla hraje atraktivní úlohu. Dítě prožívá svá vyprávění tak hluboce, že často uvěří jeho pravdivosti.
- pravá lež – je charakteristická úmyslem a vědomím nepravdivosti. Většinou jde o obranný mechanismus, který má nějaký účel. Ve školním věku by dítě mělo být schopno odlišit pravdu od nepravdy a ví, že se lhát nemá.

Zvláštní kategorii představují lži zaměřené na poškození jiné osoby nebo na dosažení osobního prospěchu.

S neškodnou lží se setkáváme téměř denně. Není tedy divu, že i dítě bezelstně lže. Třeba se jen vychloubá nebo lže ze strachu. Uvedené důvody ke lhaní zpravidla nebývají závažné a je třeba je odlišit od pravých lží.

Záškoláctví

Záškoláctví je útěk ze školní výuky nebo nedostavení se do školy bez patřičné omluvy. Objevuje se v individuální i skupinové formě. Povinností žáka je chodit do školy. Dítě může mít k takovému chování různé důvody, jako například strach ze zkoušení, z učitele, ze spolužáků, nebo se nudí při vyučování. Škola je v tomto případě subjektivně degradována na bezvýznamnou instituci, kam není nutné pravidelně chodit.

Patologické závislosti

O závislosti se v minulosti hovořilo jen v souvislosti s alkoholem a drogami. Závislostní chování se intenzivně šíří do oblasti hracích automatů, sexuálního chování, sledování televize, pracovní činnosti, výjimkou není závislost na jídle, sektách, kultech. Opomenout nesmíme tzv.klasické závislosti, tj.závislost na alkoholu, drogách , cigaretách.

Drogová závislost

Na vzniku každé závislosti se podílejí jako základní faktory osobnost člověka, vlivy vnějšího prostředí. K.Netík uvádí souhrn výsledků různých studií (Vágnerová, 1999) : Mezi sociální rizikové faktory řadí městské prostředí, nefunkční rodinu, rodiče nadměrně užívající léky nebo alkohol, nižší úroveň vzdělávání (70% závislých mělo pouze základní vzdělání), zvýšený vliv party (subkultury), která má své vlastní odlišné hodnoty a normy.

Pravděpodobnost užití drogy zvyšují tyto psychické vlastnosti:

- zvýšená emoční dráždivost a labilita
- k drogám inklinují lidé obtížně se orientující v situaci, kteří nejsou schopni adekvátně posoudit sebe samé ani okolní realitu,
- odchylky v oblasti autoregulace,
- riziko experimentování s drogami zvyšuje rovněž zvýšená touha po větším vzrušení,
- neschopnost poučit se ze zkušeností (Vágnerová, 1999).

Takto disponovaní lidé , kteří často pociťují nepohodu, nedovedou se dobře orientovat, jsou nejistí, labilní, neschopni zvládat problémy, se častěji dostávají do strsu. Riziko je hlavně v tom, že zátěž pro ně představují i běžné situace. Droga se stává přijatelným prostředkem řešení, protože je poskytuje hned a bez námahy.

Fyziologické a psychické účinky drogy nutí jejího konzumenta k opakovanému použití. Droga zpočátku vyvolává žádoucí účinky, avšak je třeba stále větší a častější dávky, protože se zvyšuje tolerance organismu vůči droze. Posléze dochází ke změně psychických a fyziologických vlastností jedince.

Proces vzniku závislosti lze rozdělit do 4 etap :

- 1) Fáze experimentování – primární impuls může vycházet ze zvědavosti, z nudy, snah uniknout od problémů.
- 2) Fáze příležitostného užívání – jedinec se naučil , že je mu droga nápomocna v situaci nouze, nudy, řešení problémů, a proto ji užívá. Návyk na drogu tu zatím není, takže užívání není pravidelné.
- 3) Fáze pravidelného užívání – člověk užívá drogu stále častěji , aniž by si připustil závažnost situace.
- 4) Fáze návykového užívání – jedinec je nyní závislý, bez drogy se již neobejde. Nesnaží se svůj návyk skrývat. S postupující závislostí se zvyšuje lhostejnost k čemukoli, co se netýká drog.

Závislosti na užívání drogy se nemůže narkoman zbavit sám, potřebuje pomoc odborníků. Radu i pomoc poskytují střediska pro drogově závislé. Pro léčení drogově závislých existují specializovaná oddělení psychiatrických léčeben, různé terapeutické komunity ap.

Závislost na alkoholu

Pro svou snadnou dostupnost se tato závislost stala vedle tabakismu nejběžnějším prostředkem toxikomanie. Jde o drogu s tisíciletou tradicí, drogu, která je přehlížena a podceňována. Alkohol podobně jako tabák je průchozí drogou. Znamená to, že část dětí od nich přechází k látkám nebezpečnějším.

Vývoj závislosti na alkoholu :

- 1) Počáteční stadium – jedinec užívá alkohol k potlačení nepříjemných stavů, k dosažení dobré nálady. Postupně se zvyšuje frekvence pití a stoupají dávky alkoholu.
- 2) Stadium podomální, varovné – v důsledku zvýšené konzumace alkoholu, člověk si na něj zvyká a pije stále víc a víc. Nad svým pitím ztrácí kontrolu, často se opije.
- 3) Stadium kritické – začínají se objevovat alkoholické amnézie. Jedinec ztrácí kontrolu nad svým pitím. Závislý člověk již potřebuje alkohol denně. Pod vlivem alkoholu se zásadně mění osobnost jedince.

- 4) Stadium terminální – dochází k obratu, alkoholik se rychleji opije, ale bez alkoholu nevydrží. Pije nepřetržitě, první dávku si dává prakticky hned ráno.

Tabakismus

Tabák patří mezi návykové drogy, jeho účinky se neprojevují tak rychle a dramaticky, avšak vzhledem k rozšířenosti kouření jsou citelné. Ve školní populaci je kouření ve srovnání s alkoholem ještě výraznějším hromadným jevem. Cigareta si prosazuje postavení symbolu mužnosti a dospělosti. Na mladý vyvíjející se organismus může mít kouření závažné zdravotní následky.

Závislost na hracích automatech

Primární nebezpečí hrozí již dětem, které se věnují nadměrně zábavním automatům, které představují videohry, počítačové hry. Hrozí reálné nebezpečí , že u nich převáží komunikace s počítačem. Hra pak ztrácí většinu svých pozitivních funkcí.

Gambler se stává chorobně závislý na hře, ztrácí schopnost sebekontroly a autokorekce. Většina patologických hráčů nemá prostředky na financování své vášně, a tak si jej opatřuje různými způsoby a mnohdy i nelegálně.

Pro školu má závislost na hře dva nepříjemné důsledky. Jedním z nich je ztráta motivace ke školní práci a následné zhoršení prospěchu. Druhým je změna chování , která je důsledkem vzniku závislosti : hráč ztrácí zábrany a dosavadní hodnoty. Je zde zvýšená pravděpodobnost, že začne chodit za školu, protože ho hra zajímá víc, případně začne krást, aby získal prostředky. Ztrácí stejně jako u ostatních závislostí , přátele, protože jim lže, podvádí je, půjčuje si od nich peníze, které nemůže vrátit.

Sebevražda

V současné době se množí případy pokusů o sebevraždu nebo dokonaných sebevražd u dětí a mládeže. Mládež reaguje na všechno daleko citlivěji než dospělí a dostává se také častěji do konfliktních situací a životních krizí.

Příčiny sebevražd se většinou dělí na endogenní (konstituční změny osobnosti, změny hormonální – zejména v pubertě, poruchy duševní, poruchy intelektu) a exogenní (vlivy rodinného prostředí a nevhodné výchovy, školní zátěž a další vlivy společnosti).

Krádež

Krádeže jsou charakteristické záměrností (úmyslem) jednání. O krádeži lze mluvit teprve tehdy, když je dítě na takovém stupni rozumové vyspělosti, kdy je schopno pochopit pojem vlastnictví a akceptovat normu chování, která vymezuje odlišný vztah k vlastním a cizím věcem.

Dětské krádeže bývají různé a jejich závažnost vyplývá z několika možných kritérií, kterými jsou především místo krádeže, způsob krádeže, její cíle a frekvence.

Krádeže příležitostné jsou výsledkem impulzivní reakce dítěte. Děti na počátku školní docházky někdy impulsivně berou věci, které jsou pro ně atraktivní, aniž lze takové chování hodnotit jako krádež, protože tato reakce není záměrná.

Závažnějším problémem jsou krádeže předem promyšlené, jež se většinou vyskytují ve starším věku. Nejzávažnější jsou opakované krádeže v partě, kdy má pachatel podporu ostatních členů party.

Vzácněji se lze také setkat i se zdánlivě nesmyslnou formou impulzivních podivných krádeží, která bývá označována jako kleptomanie. Nejde však o poruchu chování, která je definována jako vědomé porušování sociálních norem.

Cíl krádeže a motivace, která k jednání vedla, mohou být velmi variabilní a signalizují, jaké problémy dítě má např. dítě krade pro sebe, dítě krade pro druhé nebo dítě či mladistvý krade pro partu.

Šikanování

Šikanování lze definovat jako násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit.

2.ŠIKANANA 2. STUPNÍCH ZÁKLADNÍCH ŠKOL

2.1. Předmluva.

Se šikanou se asi každý z nás setkal, ať už ve školách , při výkonu vojenské základní služby či v zaměstnání, a proto se domnívám , že se jedná o téma aktuální. V současné době jsme svědky páchání trestné činnosti u mladistvých , čímž souvisí i provádění včasné prevence.

2.2. Šikana na školách.

Šikanování žáka jeho spolužáky není ničím novým. Dětská agresivita je problém celosvětový a její prevence a řešení se ve vyspělých státech stává předmětem výzkumných prací týmů psychologů a speciálních pedagogů.

Také u nás tento jev na školách vždy v nějaké podobě existoval. V současné době již není pouhou záležitostí věkového období puberty a adolescence, ale posunuje se povážlivě i do období mladšího školního věku a přibývá v něm bezohlednosti a brutality. Zárodečné formy šikanování lze dnes nacházet téměř všude a statistiky ukazují, že každý pátý žák na našich školách se s ním již v nějaké podobě setkal.

Tisíce dětí tak denně přicházejí do školy se strachem z ústrků , z posměchu a ponižování, z nadávek či pomluv, z bití, fyzického násilí a z dalších negativních projevů a činů. Tyto děti se často vrací ze školy s poničenými sešity a učebnicemi, s poškozenými školními potřebami a potrhaným oděvem a rodičům nevěrohodnými výmluvami zdůvodňují modřiny, škrábance, ztracené věci či chybějící peníze.

Zmíněný jev bývá často latentní, je obtížné ho zjistit nebo o něm získat pravdivé informace. Ještě obtížnější je ho řešit. „Léčení“ pak vyžaduje znalost specifických diagnostických postupů a metod nápravy, v mnohém odlišných od řešení běžných kázeňských problémů.

2.3. Základní terminologie.

Neoddělitelnou součástí šikany je agresivita.

Téma lidské agresivity se dnes jeví jako velmi aktuální. Agrese a agresivita jsou předmětem bouřlivých diskusí na poli veřejném i vědeckém. Společnost se zdá být pobouřena stále se zvyšujícím agresivitou a brutalitou. Třebaže se jedná o téměř tolik diskutované, převážná většina populace má o příčinách tohoto jevu velmi nejasné a mnohdy značně zkreslené představy.

Na poli vědeckém rovněž není situace jednoznačná. Spory o příčinách agresivního chování trvají snad od vzniku tohoto pojmu. Názory na příčiny agresivity se i u různých autorů liší a mnohdy jsou přímo protikladné. Třebaže ještě dnes existují zastánci dílčích teorií, kteří připouštějí pouze své pojetí a ostatní rázně odmítají, přiklání se většina moderních odborníků k názoru, že agresivita je jev značně složitý a na jeho vzniku se podílí jak faktory vnitřní , tak faktory společenské, tedy vnější.

Člověk přichází na svět jako biologická bytost s výraznou dispozicí k socializaci. Pod vlivem prostředí se konkrétní dispozice buď rozvine nebo vyhasne, a to platí i o agresivních dispozicích. Agresivní chování jedince je tedy vždy ovlivněno komplexem příčin.

Agrese – tento pojem je odvozen od latinského slova pro útok, výpad, napadení. Začátkem 20.století převzal pojem Alfred Adler. Ve 20.letech 20.století jej používal a v duchu své teorie vysvětloval Sigmund Freud. V téže době pronikl pojem agrese do etologie a odsunul do pozadí Darwinův „boj o život“. Dnes se s ním setkáváme také v kriminologii.

Asi nejobsáhlejší monografii o agresi napsal G.Fromm, který sám přispěl k diskuzi na toto téma rozdělením agrese na benigní (nezhoubná, účelová) a maligní (zhoubná, samoučelná krutost).

Slovník cizích slov definuje agresi jako „útočné jednání vůči druhé osobě, tendenci zničit nebo poškodit nějaký objekt“.

Agrese může být také definována jako násilný způsob dosahování cíle nebo destruktivního chování směřující k fyzickému , slovnímu nebo symbolickému útoku vůči jinému jedinci (předmětu).

Podle intenzity můžeme tedy dělit agresi na :

1. Bez vnějších projevů (pouze v myšlení)
2. Projevená navenek slovně
3. Destrukce předmětů
4. Fyzické napadení druhé osoby

Podle aktivity můžeme dělit agresi na :

1. Aktivní (útok)
2. Pasivní (neúčast, přehlížení)

Agresivita - tendence k násilnému jednání, tedy to , co jedince k agresi vede.

Násilí – někteří autoři rozeznávají určitý rozdíl mezi pojmem agrese a pojmem násilí.

„Násilím rozumíme druh lidského chování , který lidi záměrně ohrožuje fyzickou újmou, pokouší se ji přivodit anebo ji přivodí.“ (Koukolník, 1996. s.200)

Šikanování

Šikanování je zvláště závažným projevem antisociálního chování, jehož cílem je ublížit, ohrozit nebo zastrašit jiného jedince. Je velmi různorodé ve svých podobách. Může se projevovat jak fyzickými útoky v podobě bití, odstrkování, loupeží nebo úmyslného poškozování věcí, tak útoky slovními v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování šikanovaného. Za šikanu je považováno také nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků jiným žákem nebo skupinou, může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání.

Podle současných výzkumů je šikanou postiženo až 20 % dětí na našich školách. Jistý si před šikanou však nemůže být nikdo.

Na šikanování jako multifaktorový jev, vycházející z celé řady příčin, zasahující celou osobnost zúčastněných i fungování sociální skupiny, může být nahlíženo i z jiných úhlů .

Můžeme jej například sledovat :

- z trestně právního pohledu jako jev narušující lidská práva
- z psychologického pohledu jako projev patologických sociálních vztahů

Trestní právo skutkovou podstatu šikanování nezná. Jednání bývá nejčastěji posuzování podle trestního zákona jako vydírání, omezování osobní svobody, útisk, případně jiné skutky.

Šikana může probíhat prakticky všude : ve škole, v rodině, v internátu, při výkonu vojenské služby, ve výkonu trestu a také v zaměstnání nebo v domově důchodců.

Šikana však není záležitostí pouze šikanujícího a šikanovaného, neděje se ve vzduchoprázdnu, vždy má kořeny v tom, co se děje ve skupině jako celku. Z etiologického pohledu mohou být rozlišeny tři pohledy na šikanu :

1. Šikana jako nemocné chování.
2. Šikana jako závislost.
3. Šikana jako porucha vztahů ve skupině.

Typy šikanování :

- Fyzická agrese a používání zbraní.
- Slovní šikanování a zastrašování zbraněmi.
- Krádeže, ničení a manipulace s věcmi.
- Násilné manipulativní příkazy.
- Psychické týrání, přehlížení, ignorace, posměšky atd.

Tři základní typy agresorů :

Typ hrubý – primitivní, impulzivní, s kázeňskými problémy a má narušený vztah k autoritě. Někdy je zapojený do gangů páchajících trestnou činností. Šikanuje nelítostně a tvrdě, užívá zastrašování. U těchto agresorů se často vyskytuje agrese a brutalita v rodině.

Typ kultivovaný - slušný, zvýšeně úzkostný, někdy má sadistické tendence v sexuálním smyslu. Jeho násilí probíhá beze svědků, je cílené a rafinované. V rodinách těchto agresorů je časté uplatňování náročného přístupu, někdy až vojenského vyžadování kázně.

Typ optimistický – výmluvný, dobrodružný, oblíbený agresor . Šikanuje pro pobavení sebe a ostatních. Snaží se, aby vynikla „humorná“ stránka věci. V rodině tohoto agresora bývá sledována subdeprivace a chybění morálních hodnot.

2.4. Signály šikany.

Raději neočekávejme, že se nám děti svěří – to se stává výjimečně. Oběť má strach z odplaty, navíc si často odmítá připustit závažnost situace, sama před sebou (chce si zachovat důstojnost alespoň ve vlastních očích). Neberme na lehkou váhu informace nezaujatých svědků a také vlastní pozorování a intuici.

Učitel by měl sledovat varovné signály ve škole:

- žák se o přestávce zdržuje stranou od ostatních, nemá kamarády
- žák se neustále pohybuje v dosahu učitele
- žák se projevuje jako outsider , je přehlížen, odmítán, izolován
- nepřirozený emoční stav dítěte
- častá neúčast na TV
- náhlé zhoršení prospěchu, nesoustředěnost
- projevy nerovnoprávnosti vůči dítěti
- kanadské, škodolibé žertíky
- ponižování, zesměšňování, hanlivá přezdívka
- lehké, jednostranné pošťuchování
- „dobrovolné“ odevzdávání svačiny, peněz
- žák si vymýšlí záminky, aby nemusel být ve třídě
- působí smutně, stísněně, často chybí z nejasných důvodů jako je „ranní nevolnost“, „bolesti hlavy“ atd.
- při týmových sportech bývá volen mezi posledními

Varovné signály pro rodinu :

- za dítětem nedochází domů žádný spolužák
- nepříznivý emoční stav dítěte
- nemluvení ve škole
- poruchy spánku, neurotické projevy
- náhlé zhoršení prospěchu, nesoustředěnost, neodůvodněné návštěvy lékaře, záškoláctví
- dítě chodí do školy oklikami
- přichází domů špinavé, potrhané, nedokáže vysvětlit drobná poranění
- dítě nevystačí s kapesným, chybí mu věci
- vyhrožuje sebevraždou nebo se o ni pokusí

Šikanou tedy není

- jednorázová rvačka, nevhodný vtip či konflikt (byt' s převahou jedné strany)
- vyčlenění dítěte z kolektivu, pokud není motivováno snahou ublížit či pobavit se na jeho úkor

2.5.Řešení šikany.

Optimální řešení šikany je její prevence. Tu představuje na úrovni školy především výchova k empatii a kooperativním vztahům ve třídě. Pokud již k šikanování dojde, je důležité zasáhnout v ranných stádiích. Základní strategií by měla být ochrana oběti a svědků. Vyšetřování vedené proto nenápadně, by na začátku mělo zodpovědět některé konkrétní otázky jako :

- kdo je původcem šikany?
- šikanuje jeden nebo více násilníků?
- pod jakou záminkou se šikana děje?
- kde se šikana odehrává?
- kdy a jak často se šikana děje?
- jak dlouho šikana trvá?
- jaké formy a způsoby má šikanování?
- do jaké míry je oběť aktuálně ohrožena?

2.6.Postup pedagoga (třídního učitele), má-li podezření na šikanu

Konfrontovat svá pozorování s dalšími kolegy, nezapomenout na předchozího třídního učitele.

1. Co nejdříve oznámit své podezření vedení školy, výchovnému poradci, konzultovat další postup. Dohodnout se , zda další vyšetřování povede třídní učitel nebo jiná osoba (měl by to být člověk znalý problematiky). Případně přizvat psychologa.
2. Mezi čtyřma očima a bez zbytečného rozruchu vyslechnout více nezaujatých svědků – spolužáků. Důležité věci si zapisovat, porovnávat, věnovat pozornost nesrovnalostem v časech a místech.
3. Spojit se s rodiči případně oběti, konzultovat výskyt nepřímých znaků šikany . poprosit je o spolupráci.
4. Teprve nyní vyslechnout oběť – citlivě, zcela diskrétně, zaručit bezpečí a důvěrnost informací. Vše zapisovat nebo nahrávat. Tento pohovor musí provádět osoba, které oběť důvěřuje.
5. Vyslechnout agresory- překvapivě, mezi čtyřma očima, znemožnit domluvu výpovědí. Je-li pachatelů více, soustředit se na rozpory ve výpovědích. Vytipovat nejslabší článek, dovést k přiznání či vzájemnému obviňování.
6. Požádat vedení školy o svolání výchovné komise (vedení školy, výchovný poradce, třídní učitel, případně další učitelé, psycholog atd.) ta na základě shromážděných informací posoudí, zda se jedná o šikanu a jaký je stupeň závažnosti, navrhne další postup vůči obětem, agresorům i třídě jako celku. Potrestání agresorů je individuální a závisí na věku, intenzitě šikany a na tom zda se jednalo o první případ, nebo recidivitu.
7. Individuálně pozvat k jednání rodiče agresorů, seznámit se situací, sdělit jim navrhovaná opatření (zdůraznit možnost nápravy) a požádat je o spolupráci. Pokud je odmítají, zvážit oznámení na OSPOD (orgán sociálně právní ochrany dětí při městském úřadu) a Policii ČR. V otázce trestů nepřistupovat na kompromisy.
8. Pozvat rodiče obětí, seznámit se situací, domluvit na opatřeních (terapie, osobnostní výcvik, organizační opatření apod.) Odmítají-li spolupracovat, zvážit oznámení na OSPOD.

9. Teprve nyní rozebrat situaci se třídou (vynechat případné citlivé detaily), prodiskutovat, vysvětlit nebezpečnost a důsledky šikany, oznámit potrestání viníků. Třidu nadále pozorně sledovat !!!

10. Pokud se situace vyřeší pouze odchodem některých žáků, měl by odejít agresor, nikoliv oběť!

V případě **vážné šikany** ohrožující zdraví, případně i život oběti musí být postup radikálnější :

1. Zvládnout šok a postarat se o oběť
2. Přivolat pomoc
3. Zabránit domluvě
4. Poskytnout oběti pomoc a bezpečí
5. Přivolat policii

Čeho se určitě vyvarovat!

- v počáteční fázi vyšetřování zásadně neřešit před celou třídou nebo větší skupinou dětí (obrovská, ale častá chyba – děti jako svědci často nerozlišují mezi tím , co prožily , a co znají z doslechu, navíc je oběť zastrašena a agresor má čas se připravit)

- zásadně odmítat konfrontaci oběti a agresorů nebo jejich rodičů (budou se ji dožadovat)

- brát v úvahu, že agresoři zdůvodňují své chování přijatelnými nebo dokonce ušlechtilými cíly („on pořád všechny provokuje“ apod.), nepodlehnout jednostrannému nazírání, snažit se o objektivitu

Cítím-li osobní antipatii k některému z účastníků, nedovolit, aby ovlivnil mé stanovisko !

Je třeba mít na paměti!

Žádné prostředí, kde se zdržuje více dětí delší dobu pohromadě, není vůči šikaně imunní.

Jednou ze základních zásad prevence v boji proti šikaně je solidarita se slabšími jako základ řízení jakéhokoliv kolektivu.

Učitelé někdy nevědomky sdílejí averzi kolektivu k oběti a nedokáží se s tím vyrovnat. Tím šikanu nepřímou podporují či nevhodně volenou ironickou poznámkou k ní dávají i podnět.

K šikaně dochází již na I.stupni základních škol.

2.7. Kompetence při řešení šikany

Jednotlivé projevy psychické a fyzické agrese obvykle může škola zvládnout sama. Je však zapotřebí vzájemná součinnost pedagogických pracovníků a vedení školy, kontakt, spolupráce s rodiči agresora i oběti. Je velmi žádoucí cílevědomě se věnovat „léčení „ celé skupiny žáků. Vhodný je věku přiměřený rozbor situace skupinovým rozhovorem, slohovou prací nebo psychosociální hrou apod.

Je třeba si uvědomit, že škola má omezené možnosti řešení, jejichž hlavním cílem je prevence. Není v zájmu školy ani žáků dané kompetence překračovat.

Pokud se jedná o opakovanou agresi, tělesné ublížování , problémy mimo školu, zhoršení psychického stavu oběti nebo neúčinnost přijatých opatření, je nezbytné vyhledat kompetentní pomoc (Pedagogicko-psychologická poradna, Orgán sociálně právní ochrany dětí městského úřadu, Službu kriminální policie a vyšetřování Policie ČR).

2.8. Šikana z hlediska legislativy

V právní praxi je pojem „šikana“ používán pro úmyslné jednání , které je namířené proti jinému subjektu, a které útočí na jeho důstojnost.

Šikana bývá většinou postihována podle ustanovení trestního zákona, protože v souvislosti s ní dochází k páchání činů proti lidské svobodě a důstojnosti. Jedná se zejména o naplnění skutkové podstaty trestných činů vydírání, loupeže, ublížení na zdraví, pomlvy, omezování osobní svobody, znásilnění, poškozování věci.

Nařízení vlády č.108/1994Sb. Upravuje odpovědnost školy za škodu :

§ 27

(1) Žáci střední školy , středního odborného učiliště, vyšší odborné školy nebo učiliště nebo studenti vysoké školy odpovídají škole nebo právnické nebo fyzické osobě za škodu, kterou jí způsobil při teoretickém nebo praktickém

- (2) vyučování anebo přímé souvislosti s ní, odpovídají žáci za škodu školskému zařízení.
- (3) Za škodu, která vznikla žákům základních škol, základních uměleckých škol, zvláštních škol a pomocných škol při vyučování nebo v přímé souvislosti s ním, odpovídá škola, při výchově mimo vyučování ve školském zařízení v právních vztazích svým jménem a nemá-li zodpovědnost vyplývající z těchto vztahů, odpovídá žákům zřizovatel školy, popřípadě školského zařízení.
- (4) Žákům středních odborných učilišť, odborných učilišť nebo učilišť, pokud ke škodě došlo při teoretickém vyučování a při praktickém vyučování ve škole a v přímé souvislosti s ním, odpovídá příslušné učiliště, pokud ke škodě došlo při praktickém vyučování u právnické nebo fyzické osoby nebo v přímé souvislosti s ním, odpovídá právnická nebo fyzická osoba, u níž se vyučování uskutečňovalo. Pokud ke škodě došlo při výchově mimo vyučování ve školském zařízení nebo v přímé souvislosti s ní, odpovídá za škodu školské zařízení. Věta druhá odstavce 2 platí i zde.
- (5) Žákům gymnázií a středních odborných škol a žákům vyšších odborných škol, pokud ke škodě došlo při teoretickém vyučování a praktickém vyučování ve škole nebo v přímé souvislosti s ním, odpovídá příslušná škola, pokud ke škodě došlo při praktickém vyučování u právnické nebo fyzické osoby nebo v přímé souvislosti s ním, odpovídá právnická nebo fyzická osoba, u níž se vyučování uskutečňovalo. Pokud ke škodě došlo při výchově mimo vyučování ve školském zařízení nebo v přímé souvislosti s ní, odpovídá za škodu školské zřízení. Věta druhá odstavce 2 platí i zde.
- (6) Za škodu , která vznikla studentům vysokých škol při teoretickém vyučování a při praktickém vyučování ve škole nebo v přímé souvislosti s ním, odpovídá vysoká škola, pokud ke škodě došlo při praktickém vyučování u právnické nebo fyzické osoby nebo v přímé souvislosti s ním, odpovídá právnická nebo fyzická osoba, u níž se vyučování uskutečňovalo.

Podle § 422 občanského zákoníku odpovídá škola i za škodu způsobenou žákům v době vykonávání přechodného dohledu, tj. při vyučování a v přímé souvislosti s ním (tedy i za škodu vzniklou šikanovanému žákovi).

Všichni zaměstnanci školy jsou proto zavázáni podílet se na vytváření takového sociálního klimatu školy, v němž se každý žák bude cítit **zcela bezpečně**.

Je třeba si uvědomit si, že učitel, kterému bude znám případ šikanování , a který nepřijme v tomto ohledu žádná opatření, může být trestně stíhán pro neoznámení, nepřekážení, nadřzování, schvalování nebo podněcování k trestnému činu.

Trestní odpovědnost pachatelů

Osoby mladší 15-ti let (nezletilí) nenesou trestní odpovědnost. Mohou však být postiženi jinak nebo mohou být postiženi jejich rodiče.

V případě osob starších 15-ti let a mladších 18-ti let (mladiství) lze již za šikanování uložit trest odnětí svobody, při ukládání veškerých trestů se sazba zkracuje na polovinu a mladistvému může v případě zvlášť nebezpečného činu soud uložit trest odnětí svobody až na deset let.

Proto při podezření , že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu, je ředitel školy povinen neprodleně oznámit tuto skutečnost Policii ČR.

3. PRAKTICKÁ ČÁST

3.1. Cíl sledovaného problému

Cílem praktického úkolu je zjistit, zda dochází v konkrétní skupině dětí k šikanování či naopak.

3.2. Popis zkoumaného vzorku

První skupina - chlapci a děvčata ve věku od 12-ti do 13-ti let ve dvou třídách. Základní škola je v malé obci Malešov na okrese Kutná Hora .

Druhá skupina - žáci ZŠ Nové Dvory, okres Kutná Hora - jedná se o žáky 6.až 9.tříd.

Prospěch tříd je průměrný, nikdo obzvláště nevyniká. Do současné doby se zde neřešily žádné případy šikanování, pouze drobné přestupky v chování.

3.3. Metoda šetření

Jako metodu tohoto výzkumu jsem použil dotazník, který je jako jedna z možných variant popisován v oboru metodologie. Výhodou dotazníku je anonymita, u které se předpokládá upřímnost při vyplňování, dále získání většího množství informací, které se dobře vyhodnocují. Nevýhodou je skutečnost, že odpovědi mohou být zkreslené, ať již záměrně, či z důvodu nepochopení otázky. Proto je důležitá formulace otázek tak , aby pokud možno nepřipouštěly dvojí výklad.

3.4. Technické podmínky

Dne 31.3. 2006 v prostorách ZŠ Malešov , okres Kutná Hora , čas 20 minut a ve dnech 3.4. až 7.4. 2006 v prostorách ZŠ Nové Dvory , okres Kutná Hora, čas v každé třídě 20 minut.

K vyplnění dotazníku byly dány následující instrukce :

„Chtěl bych Vám něco říci o šikaně. Kdo ví, co je to šikana?“

Motivační pohovor je veden v duchu těchto slov :

„Šikana je ubližování slabému nebo tomu, kde se nemůže bránit. Když někoho kopou, bijí, rozbíjejí mu věci nebo mu je berou, něčím ho zamažou nebo mu hrubě nadávají a ponižují ho, to je šikana. Nebo , když ho nutí, aby dělal něco, co on nechce, ale musí, protože se bojí. On se nemůže bránit, protože je slabý, neumí se prát, nebo je jich na něj víc. Když se perou dva asi stejně silní, tak to není šikana. Šikanu na naší škole netrpíme, když se o ní dozvíme, tak rychle uděláme pořádek a šikanovaného ochráníme. Někdy ale trvá dost dlouho, než se o šikaně dozvíme. V tom potřebujeme Vaši pomoc. Když někdo oznámí, že se ve škole šikanuje, tak to není žalování, protože je třeba chránit slabé a bezbranné. Žalování j, když někdo oznamuje věci, do kterých mu nic není, nebo nějaké hlouposti. Pomoc zamezit šikaně je vážná věc a dobrá věc. Dnes šikanují někoho jiného a zítra to můžeš být Ty. Mám tady takový dotazník, který Vám rozdám, a který nám pomůže. Nebudete ho podepisovat. Vaším úkolem je pouze zaškrtnout správné varianty odpovědí. Vyplníte ho úplně tajně, ani já nebudu vědět, kdo tam co zaškrtnl. Kdybyste něco psali, tak pište hůlkovým písmem, abych ani já nemohl poznat, kdo to psal.“

3.6. Přehled odpovědí, které žáci uvedli v dotazníku.

		Nové Dvory			Malešov	CELKEM
		6.třída	7.třída	8.a 9.třída	6.třída	
CELKOVÝ POČET ŽÁKŮ		53	45	76	30	204
1. Jsi rád ve škole?	ano, často	3	7	7	3	20
	ano, občas	33	27	37	15	112
	ano, zřídka	7	7	20	4	38
	ne	10	5	13	8	36
2. Patříš ve třídě do nějaké party?	ano	35	27	48	10	120
	ne	18	18	26	18	80
3. Cítíš se ve třídě bezpečně?	ano	42	41	63	23	169
	ne	10	4	12	6	32
4. Ublížoval nebo ubližuje ti někdo ze třídy?	ano	45	41	68	28	182
	ne	7	4	5	3	19
5. Ublížoval nebo ubližuje ti někdo ze školy?	ano	44	43	68	25	180
	ne	7	2	7	4	20
6. Jak často ti někdo ubližoval za poslední měsíc ?	nikdy, ani jednou	33	38	61	17	149
	jednou nebo dvakrát	10	4	5	7	26
	občas	5	0	5	2	12
	1x za týden	2	0	1	2	5
	vícekrát za týden	3	1	1	0	5
	každý den	1	2	1	1	5
7. Pokud ti někdo ubližoval, zkusil jsi se bránit?	ano	11	8	30	4	53
	ne	20	24	42	22	108
8. Napiš, komu by ses svěřil, koho bys požádal o pomoc, kam bys zavolał.	kamarád(ka)	19	11	39	11	80
	rodiče	24	22	32	15	93
	učitelka	6	7	7	1	21
	policie	1	0	4	2	7

	linka bezpečí	8	9	3	6	26
	sourozenec	4	0	0	0	4
	nikomu	1	6	10	3	20
9. Jaký navrhuješ trest za ubližování?	snížit stupeň z chování	5	15	9	2	31
	tělesné tresty	4	1	9	3	17
	nápravné zařízení	12	6	7	12	37
	trest smrti	5	4	7	0	16
	oko za oko, zub za zub	0	4	9	0	13
	vyloučení ze školy	5	2	14	1	21
	prospěšné práce	1	0	1	0	2
	pozvat rodiče do školy	0	0	2	0	2
	elektrické křeslo	3	0	1	0	4
	psychiatr	2	0	0	0	2
	nevím	0	4	6	0	10
	jiné	3	0	4	0	7

Dotazník obsahoval ještě dodatkovou rubriku „Místo pro nápady, rady“. Žáci v ní uváděli, že by např. měl být zpřísněn dozor ve třídách, zaveden ve škole kamerový systém apod. Dále v závěru dotazníku vyzývali k tomu, aby nebyla šikana ve školách přehlížena a aby se každý, kdo se s ní setká, ihned jakýmkoliv způsobem bránil.

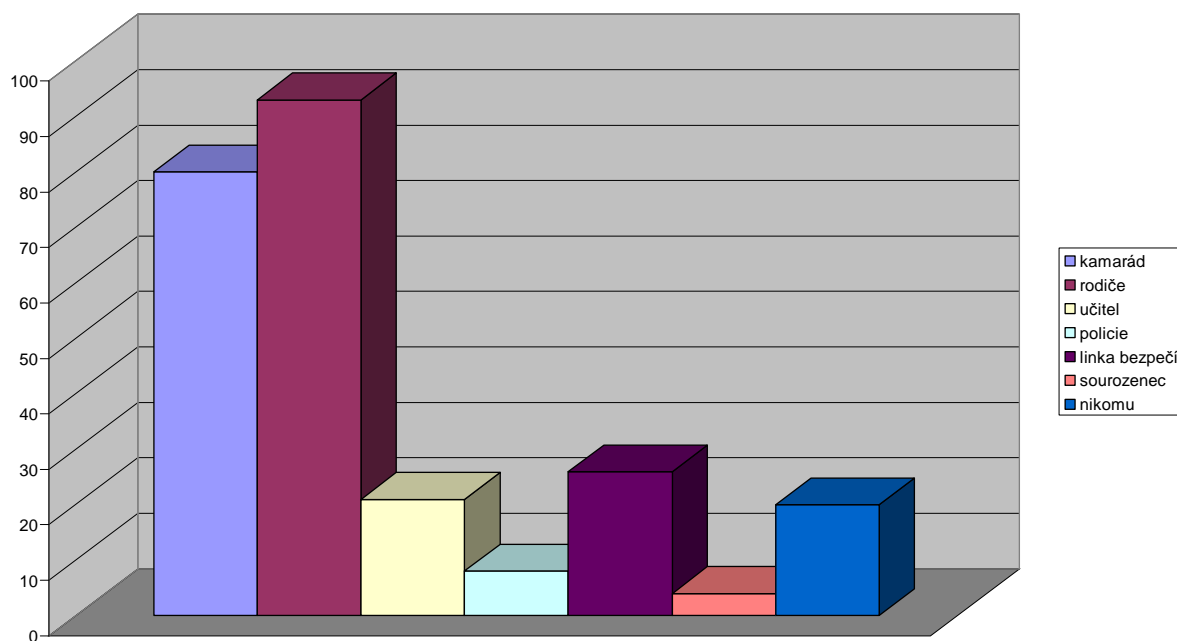
3.7. Závěr praktické části s grafem

Z tohoto průzkumu vyplývá, že na shora uvedených základních školách se žáci se šikanou již setkali. Jedná se o 19 žáků z celkového počtu 204, kterým ubližoval někdo ze třídy, 20 dětí uvedlo, že jim ubližoval někdo z jejich školy. Podle mého názoru tento výsledek není hrozivý, ale na druhou stranu to , že se šikanou již setkalo zhruba 10 % z celkového počtu dotazovaných žáků, je do jisté míry varující.

Dalším zajímavým výsledkem jsou odpovědi na dotaz , komu by se žáci svěřili, koho by požádali o pomoc nebo kam by zavolali. Pouze 21 žáků z 204 uvedlo, že by se svěřili učiteli, tento údaj poukazuje na malou důvěru žáků ve své pedagogy.

Pro grafické znázornění jsem si vybral odpovědi na dotaz, komu by se žáci svěřili, koho by požádali o pomoc, kam by zavolali.

Komu by se žáci svěřili

3.8. Ukázka výzvy, která byla zveřejněna na ZŠ Seifertova v Jihlavě

Víš, že nikdo nemá právo Ti ubližovat ???

Ani když se odlišuješ čímkoli od ostatních – třeba když jsi menší, slabší, s horším prospěchem, neumíš se tak rychle a dobře vyjádřit jako ostatní, nejsi společenský jako ostatní, nemáš značkové oblečení nebo tolik peněz jako ostatní, máš nějakou tělesnou vadu, psychickou poruchu nebo nemoc, ...

přesto jsi člověk, stejně jako ostatní

a **nikdo** Tě nesmí zesměšňovat, pomlouvat, odmítat nebo přehlížet,
úmýšlně vyčleňovat z kolektivu, strkat do Tebe, nadávat Ti,
schovávat, poškozovat nebo dokonce krást Tvoje věci,
vyžadovat po Tobě jakékoliv služby nebo Tě dokonce bít!!!

Pokud se Ti něco takového děje, znamená to, že jsi šikanován.

Nemysli si ale, že je to Tvoje chyba, naopak.

Ten, kdo Tě šikanuje, dopouští se nedovoleného, bezohledného chování,
možná i **trestného činu**, nenech si to proto líbit a oznam to!

Možná nejsi šikanován Ty sám, ale někdo jiný, a Ty o tom víš?

Měl bys to oznámit, to není donášení, ale pomoc jinému člověku, který si sám pomoci nedokáže,
protože se cítí méněcenný a má určitě veliký strach.

Šikanování může mít velmi negativní dopad na Tvůj duševní stav, proto čím dříve vyhledáš
pomoc, tím lépe. I když budeš mít pocit, že nevíš, jak dál, **nevzdávej to!**

Přijď za mnou, promluvíme si o Tvém problému a budeme ho společně řešit.

*Jmenuji se Dana Palánová, jsem výchovná poradkyně školy,
najdeš mě v kabinetě č. 35 (poslední poschodí),
konzultační hodiny mám každý čtvrtek od 10:30 hod. do 11:30 hod.,
to ale neznamená, že nemůžeš přijít jindy.*

*Budeš-li mít problém, můžeš mě navštívit kdykoliv,
tel. 567 221 938 nebo 567 221 901.*

Svěř se svým rodičům, pomohou Ti, i když si možná myslíš, že Ti nerozumí.

Nenajdeš-li odvahu říct o tom mně ani svým rodičům,
zavolej na pražskou **Linku bezpečí – telefon 800 155 555.**

Na toto číslo můžeš telefonovat z celé republiky bezplatně a anonymně. Lidé,
kterým se dovoláš, řeší denně mnoho podobných nebo stejných problémů,
jaké máš Ty, mají bohaté zkušenosti a určitě Ti dají dobrou radu.

Nejsi totiž sám, komu se něco podobného děje!

4. ZÁVĚR

Je nesporné, že s problémovým chováním žáků obecně a jeho konkrétními projevy se budeme setkávat v našich školách i v budoucnu, a proto je na místě zamyslet se jakým způsobem tento negativní jev v co největší míře omezit. Pokud budu mít možnost se v rámci svého povolání i mimo něj se tomuto problému věnovat rád bych udělal vše proto, abych prezentoval vlastní zkušenosti s tímto jevem, vyžadoval názory protistran, hledání příčin, následků a zejména řešení tak, aby byl jev o kterém je řeč v co největší míře vytěsněn ze společnosti obecně, neboť jde o chování, které dle mého názoru může zúčastněné, tedy zejména ty, kteří jsou šikanováni přivádět k až mezním životním situacím a rozhodnutím, což nemůže být přípustné. Cílem výchovného působení by mělo být vítězství ve smyslu výchovy poctivých, vzdělaných a připravených jedinců, kterým by měla především rodina ve spolupráci se školou a dalšími institucemi dát příležitost k vybudování vlastních životních základů, jasných postojů, názorů a správného pořadí hodnot, kde tento jev bude v podvědomí každého jedince uložen jako zavrženíhodný, protispolečenský a nepřípustný, a to nejen ve vztahu ke školním kolektivům ale všem kolektivům všech věkových a zájmových skupin.

5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

- 1.KOLÁŘ, M. Bolest šikanování. Praha : Portál, s.r.o., 2001.
2. KOLÁŘ, M. Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál, 1997.ISBN 80-7178-409-5.
- 3.ŘÍČAN, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha:Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.
- 4.GEIST, B. Sociologický slovník. Praha: Victoria Publishing, 1992.
- 5.KRAUS, B. a kol. ČLOVĚK-PROSTŘEDÍ-VÝCHOVA, k otázkám sociální pedagogiky. Etnám, 1994.
- 6.RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍKOVÁ, L. a kolektiv : Speciální pedagogika.
- 7.Publikace Řízení školy č.1/2004,Praha 3 ASPI Publishing s.r.o., 2004.
- 8.Nařízení vlády č.108/1994 Sb.
- 9.Akademický slovník cizích slov A-Ž, Praha 2 : nakladatelství AV ČR, 2000.
10. Informace sítě Internetu.